

מראי מקומות- שבועות מ'

דה"ה לענין העדאת עד א', דחייב שבועה אפי' אם לא טען התובע טענת ברי.

(ג) **טענו חטין והודה לו בשעורין פטור, ור"ג מחייב- בביאור מח' ר"ג ורבנן, ע' במשנת ר' אהרן (ב"מ ד', ב', ד"ה ונמצא), דכ' דמה דס"ל לר"ג דטענו חטין והודה לו בשעורין חייב, אי"ז משום דס"ל דלא בעינן שיהי' ההודאה ממין הטענה, אלא משום דס"ל דדנין תביעת חטין כתביעת ממון ושוה כסף, ולא כתביעת חטין דוקא, וא"כ הודאת שעורין שפיר הוי הודאה ממין הטענה, שהרי תבע לו ממון והודה לו ממון. אבל רבנן סברי דדנין כפי הטענות, ותביעתו היא תביעת חטין דוקא, וא"כ הודאתו בשעורין אינו הודאה ממין הטענה, וממעטינן הודאתו משבועה בגזיה"כ (משא"כ לר"ג אין שייך לדרוש כן, דלעולם כל הודאה הוא ממין הטענה).**

[נאולם הוסיף שם דלכן לפי ר"ג אין כאן הודאה (של התובע) דאינו חייב לו שעורין, שהרי אנו דנין תביעתו כתביעת ממון ושוה כסף, ולא כתביעת חטין דוקא, והרי הלה הודה לו על חלק תביעתו. אבל זה שייך רק לת"א 'בתוס' ד"ה והודה, דס"ל דלר"ג חייב לשלם השעורין, אבל לפי הת"י ב' בתוס', דאף ר"ג ס"ל דפטור מהשעורין, אין שייך לומר נקודה זו, ויש לעי' אם לפי זה אין שייך לומר הסבר זה בהמח' כלל. ובכלל, כל קי' תוס' ולשון התוס' לא משמע כדברי המר"א, רצ"ע.]

(ד) **והודה לו בשעורין פטור- ע' בתוס' שהביא מה דאמר רבה בר נתן בב"מ דפטור אף מדמי שעורין. אלא דתמה, מנא ל' הא, הא ע"כ ר"ג ס"ל דחייב בדמי שעורין, דאל"כ אין כאן שום הודאה. וא"כ, מנלן דלרבנן פטור ופליגי אף לענין חיוב דמי שעורין, דלמא לא פליגי אלא אם חייב שבועה על החטין, דלמר בעי שבועה ולא בעי הודאה ממין הטענה, ולמר לא בעי ל', אבל כ"ע מודו דחייב דמי שעורין. ותי' דשמא משמע ל' דלשון פטור היינו דפטור לגמרי. ועוד תי' דבאמת ר"ג ס"ל דפטור מדמי שעורין, אבל מ"מ חשיב ל' הודאה. אבל באמת זה לכאור' ק', אם פטור מדמי שעורין, א"כ למה באמת חשיב הודאה. וע' בתוס' הרא"ש דכ' דהאי דמיפטר מדמי שעורין אע"פ דהודאה הוא, היינו משום דכיון דלא תבעו לו על השעורין, ע"כ מחל השעורין, וממילא פטור הנתבע מלשלם השעורין, אבל מ"מ הודאה גמורה**

(א) **לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לווה- כ' הרשב"א דמכאן משמע כשי' הר"י מיגש שהבאנו לעיל (ל"ט) דלענין שבועת השומרים לא בעינן טענת שתי כסף, דמשמע בהגמ' דלא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לווה, אבל בשאר שבועות לא בעינן, ובכללם שבועת שומרים. ולפי זה, מה דנקט אבל העדאת עד א', חד נקט, וה"ה דהי' יכול לומר שבועת שומרים. אולם הביא הרשב"א מ"א (והבאנו ש' זו מהרא"ה) דבשבועת שומרים שפיר בעינן שתי כסף, דאם אי' דבשומרים לא הי' צריכין טענת שתי כסף, טפי הו"ל לאשמעין דין זה בשבועת השומרים, ולא במודה במקצת (דהפסוק דמה כלים שנים וכו' נכתב ב' שומרים, וא"כ חידוש טפי לומר דגם בשבועת השומרים גופא לא נאמר דין זה). ועוד, הא אפי' בע"א צריכין קרא לדרוש דלא בעינן ב' כסף, וא"כ מהכ"ת דגם בשבועת שומרים כן. אולם כ' הרשב"א דמסתבר כשי' הר"י מיגש, דלא בעינן שתי כסף בשבועת שומרים, וע"ש שהאריך בזה. **ולענין שבועת היסת, כ' הר"ן (יט: בדפי הרי"ף) "ולענין שבועת היסת, מסתברא שאין מחייבין אותו בפחות משתי כסף, כיון שאין בשבועה מן התורה חיוב שבועה בפחות מב' כסף אלא בעד אחד, ומשום קרא דכתיב לא יקום עד אחד באיש"** [וזהו לפי דעת הרא"ה הנ"ל, אבל לפי דעת הר"י מיגש אולי י"ל דגם בשבועת היסת לא צריך טענה ב' כסף, רצ"ע].**

(ב) **אבל טענת מלוה והעדאת עד א', אפי' לא טענו אלא בפרוטה חייב- ע' בר"ן (יט: בדפי הרי"ף) שהביא מש"כ הר"י מיגש ור' אפרים לדקדק מכאן דמה דאמר' דעד א' מחייב שבועה, אי"ז אלא עם טענת ברי של התובע, וזה מה דנקט לשון "טענת" מלוה, דצריך שיהי' לו טענה, דהיינו טענת ברי. אולם הביא הר"ן דעת הרי"ף דלא ס"ל כן, וכ' הר"ן דהדין עמו, דאפי' בטענת ספק יכול להשביעו, והביא רא' מהא דאי' בסוגיין דכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון א' מחייבו שבועה, וב' ודאי יכולין לחייבו ממון אפי' אם לא טען המלוה טענת ברי, וא"כ צ"ל**

אין שייך לומר שהוא משום דאין אדם מעיז, שהרי אכתי לא טען לי' ההיא מידי דכפר בי'.

(ז) **אם כמערים חייב, ואם כמתכוין פטור- ע' בהערות להגרי"ש אלישיב, שהביא מש"כ הטור והסמ"ע, דאף פטור משעורין. ותמה הגרי"ש, הרי אה"נ דפטור משבועה, דהא קדמה הודאה לתביעה, אך כאן הרי לא היתה שום מחילה, שהרי תובעו מיד גם שעורין, וא"כ אמאי פטור מתשלומין. וכ' דלכאור' צריכין לפרש כמו הב"ח, דיכול לטעון משטה אני כן. אבל אה"נ, אם עומד בדבריו דחייב לו שעורין, אף דבעלמא אמרי' דטענו בחיטין והודה בשעורין פטור אף בשעורין (כדאי' בב"ק [לה:]), מ"מ כאן ודאי יהי' חייב.**

(ח) **ומשביעין אותו שבועת היסת- כ' הריטב"א** דבימי ר' נחמן תקנו כן, משום שהיו העמי הארץ קופצים וכופרים בלא שום המלכה (והוא ביאר לשון "היסת" כלשון המלכה, וכמש"כ התרגום על הפסוק כי יסיתך, "ארי ימלכניך"), לפי שהיו יודעין שהיו פטורין משבועה, ולכן תקנו שבועה עליהם. וע"ע **בחתם סופר** דביאר הענין דכיון דהתורה פטר הכופר הכל משבועה, ממילא לא הי' שום אדם תובע אא"כ יש לו, דמה לו לתבוע מחבירו בחנם, שחבירו יאמר להד"ם ויהי' פטור. ולכן ממילא יש דררא לחוש דהתובע אומר האמת, ולכן תקנו שבועת היסת. אבל לא הי' יכול לתקן שלעולם צריך הנתבע לישבע, דא"כ יהי' אינשי דלא מעלי תובעים ממי שאינם רוצים לישבע אפי' האמת, ויהי' גובים מהם שלא כדין. ולכן תיקן דיכול הנתבע להפוך השבועה על התובע, וא"כ ממ"נ, אם האמת עם התובע, א"כ לא יהי' יכול הנתבע לישבע לשקר, ויודה (דאין חוששין שישבע לשקר). ואם האמת עם הנתבע, אז אפי' אם לא ירצה הנתבע לישבע אף לאמת, אז יהפך השבועה על התובע, ולא יהי' התובע יכול לישבע לשקר [אולם לכאור' לא תיקן אם האמת עם התובע ויהפוך הנתבע השבועה עליו, דאז לא ישבע ולא יהי' יכול לתבוע. אבל עכ"פ לא הפסיד, דגם קודם תקנתו הי' כן. אולם עדיין צ"ע, דמעיקרא הק' החת"ס דמה אנו התחכמים יותר מן התורה, ולכאור' לפי עצתו גם יש טענה קצת, למה לא תיקן התורה, וי"ל]. **וע"ע בריטב"א בהמשך דכ' דלא משביעין לו שבועת היסת אא"כ תובע לו בטענת ברי,**

הוא לענין הדין מודה במקצת. אולם ע' בקצות (פ"ח, י') שהביא מש"כ תוס' בב"מ (כמו תוס' כאן), דאין הביאור משום דהוי מחילה, דא"כ נמצא דאין הודאת שעורין נחשב להודאה כלל, דלא הודה לשום חיוב כיון דמחל לו השעורין. אלא ביאר דהוי הודאה כנגד הודאה, ואף דפטור מדיני אדם, מ"מ כלפי שמיא באמת נתחייב, וא"כ שפיר נחשב להודאה לענין מודה במקצת, אף דאינו הודאה לענין חיוב.

(ה) **טענו בשור ושה והודה לו בא' מהן חייב...** הא מני ר"ג היא, וכו'- ק', מה הי' הה"א של הגמ' לומר דר"ג הוא, הא ודאי ק' כמו שהק' הגמ', דר"ג ס"ל דאפי' טענו חטין והודה לו בשעורין פטור. וכ' הריטב"א דכוונת התרצן לא הי' לומר דר"ג ממש היא, אלא לומר דבקצת שיי' ר"ג היא, עכ"פ לענין טענו חטין ושעורין והודה לו בא' מהן. ואפשר משום דר"ג אמר רואה אני את דברי אדמון. אלא דהגמ' לא הביין כן, וסבר דתי' דר"ג ממש היא, ולכן הק' דא"א לומר דר"ג היא, וחזר וביאר דאדמון הוא.

(ו) **אם כמערים חייב, ואם כמתכוין פטור- פי' הריטב"א, "דאנן בעינן שתהא תביעה קודמת לכפירה והודאה. הילכך, אם כמערים קדם וקפץ להודות קודם שישלים חבירו תביעתו, כגון שקפץ באמצע דבריו קודם שישתוק, לא אהני לי', והו"ל כאילו תביעה קודמת להודאה, וחייב שבועת מודה במקצת. אבל אם כמתכוין לומר הודאתו כדרכה ולא להערים, שמניחו לדבר עד שישתוק ואמר לו שעורין אני חייב לך, וחזר הלה ואמר לי' וגם חטין אני תובעך, פטור". והוסיף הר"י מיגש דהיכא דטענו חטין ואמר לו הנתבע הן, ואח"כ אמר דשעורין נמי יש לי בידך, וע"ז אמר הנתבע דאין לך בידי שעורין, מסתבר דאי"ז מודה במקצת, שהרי ב' טענות חלוקות הן, ומודה בא' וכפר בהשני. ועוד, הרי כל הסברא דמודה במקצת ישבע הוא משום דאין אדם מעיז פניו בפני בע"ח, והא לא משכחת לה אלא היכא דתבע לי' בחטין ושעורין והודה לו בא' מהן, אבל היכא דהודה לו על החטין קודם שתבע השעורין,**

ותולה הטעם משום דאמרי' דאין אדם מעיז
פניו בפני בע"ח, וזה לא שייך אא"כ טוען לו
טענת ברי' [וק"ק, דלכאור' זהו סברא דלא יהי' צריך לישבע בכלל,
אבל איך הוא סברא לומר דאם יכול להעיז שלא יהי' צריך לישבע.
ואולי כוונתו דמה דאמרי' דנשבע, היינו בצירוף דאין אדם מעיז פניו
פני בע"ח לישבע לשקר, וסברא זו אין שייך בטוען שמא, וצ"ע].

ט) **אשתמוטי הוא דקא משתמיט- כ' הריטב"א**
דאף דבעלמא לא תלינן אשתמוטי בכופר
הכל אלא במודה במקצת, זהו לדין תורה,
אבל אחרונים סמכו לומר דאף בכופר בכל
תלינן דעביד לאשתמוטי.

י) **בפקדון פסול לעדות- הק' בחי' הר"ן, הא**
בפקדון אין שייך הסברא דאשתמוטי, וא"כ
לא ליחייב עליה היסת. ותי' דלא פלוג רבנן.